

SOCIĀLĀ UZŅĒMĒJDARBĪBA IESPĒJAS UN IZAICINĀJUMI

Ludzas Invalīdu biedrība
2015. gads

Sabiedrības integrācijas
fonds

Brošūra izdota projekta Nr. 2012.EEZ/PP/1/MEC/012 „Darbs ir dzīve” ietvaros. Projektu finansiāli atbalsta Islande, Lihtenšteina un Norvēģija, Latvijas Valsts un Ludzas novada pašvaldība.

www.sif.gov.lv

www.eeagrants.lv

www.eeagrants.org

Ar EEZ un Norvēģijas finanšu instrumenta palīdzību, Islande, Lihtenšteina un Norvēģija sekmē sociālo un ekonomisko atšķirību mazināšanu un divpusējo attiecību stiprināšanu ar saņēmējvalstīm Eiropā. Visas trīs valstis cieši sadarbojas ar ES atbilstoši Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) līgumam. 2009.-2014. gadam paredzētais EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu apjoms ir 1,79 miljardi eiro. Norvēģija nodrošina apmēram 97 % no kopējā finansējuma apmēra. Uz finansējuma saņemšanu var pretendēt NVO, pētniecības un akadēmiskās institūcijas, kā arī publiskais un privātais sektors 26 jaunākajās ES dalībvalstīs, Grieķijā, Portugālē un Spānijā. Sadarbība ar donorvalsts institūcijām ir ļoti plaša un darbības var īstenot līdz 2016. gadam.

Galvenās atbalstītās jomas ir apkārtējās vides aizsardzība un klimata pārmaiņas, pētniecība un stipendijas, pilsoniska sabiedrība, veselība un bērni, dzimumu līdztiesība, taisnīgums un kultūras mantojums.

Projekta kopējais finansējums – 36 270,78 EUR

Programmas finansējums – 32 643,70 EUR

Izdevējs:

Ludzas Invalīdu biedrība

Juridiskā adrese: Stacijas 57-39, Ludza, LV-5701

Faktiskā adrese: Raiņa 16, Ludza, LV-5701

Kontakttālrunis: 27804838

www.ludzasib.lv

Sagatavoja:

Projekta „Darbs ir dzīve” vadītāja Svetlana Rimša

Konsultante:

LLU lektore, ekonomikas doktore Lāsma Dobeļe

Izmantotie informācijas avoti:

Dobeļe Lāsma „Sociālās uzņēmējdarbības iespējas Latvijā” – Drukātava, 2014

www.onlinecollege.org

www.blindekuh.ch

Par brošūras saturu pilnībā atbild Ludzas Invalīdu biedrība.

SATURS

Par brošūru	2
Sociālā uzņēmējdarbība – kas tas ir?	3
10 visu laiku izcilākie sociālie uzņēmēji	4
SU Eiropā	8
SU Latvijā	12
Sociālais uzņēmums „SinaVita”	14
Projekts „Darbs ir dzīve”	15

PAR BROŠŪRU

Godātais lasītāj!

Ludzas Invalīdu biedrība (Llb) ir sagatavojusi šo brošūru projekta „Darbs ir dzīve” ietvaros. Brošūra akcentē projekta tēmu – tās uzmanības lokā ir sociālā uzņēmējdarbība – un sniedz informāciju par projekta ietvaros veiktajām aktivitātēm.

Lai lasītājs varētu vieglāk atrast nepieciešamo informāciju, sniegts satura rādītājs un informācija sagrupēta atbilstoši pa tematiskajām sadaļām.

Sociālā uzņēmējdarbība ir aizraujoša un iedvesmojoša 21. gadsimta biznesa tendence, kas pašlaik aizvien vairāk attīstās pasaulē. Tās būtība ir veicināt pozitīvas sociālās pārmaiņas cilvēku dzīvēs. Gandrīz ceturtdaļa uzņēmumu Eiropā ir sociālie uzņēmumi.

Ludzas Invalīdu biedrība realizē projektu „Darbs ir dzīve” sadarbībā ar projekta partneri – Islandes Invalīdu organizācijas Örtækni darbnīcu. Tieši tādēļ projekta darba grupai bija iespēja apmeklēt vairākus sociālos uzņēmumus Islandē, izziņāt to darbību, tikties ar nodarbinātības veicināšanas politikas īstenotājiem. Gūtā informācija ir īsi izklāstīta sadaļā „SU Eiropā”.

No 2016. gada 1. janvāra Latvijas valdība plāno īstenot pilotprojektu, kura ietvaros paredzēts sniegt atbalstu sociālās uzņēmējdarbības veicējiem. Paradoksāli, bet daudzi uzņēmēji pat neapzinās, ka nodarbojas ar sociālo uzņēmējdarbību. Kas šobrīd ir sociālā uzņēmējdarbība Latvijā? Modes lieta, īslaicīga parādība vai iespēja? Spriediet paši, lasot par mūsu valsts populārākajiem sociālajiem uzņēmumiem sadaļā „SU Latvijā”.

Brošūra ir paredzēta izplatīšanai nevalstiskajām organizācijām, uzņēmējiem, pašvaldībām, politikas veidotājiem, mācību iestādēm un reģiona iedzīvotājiem kopumā. Brošūra ir sagatavota ar Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas, Latvijas Valsts un Ludzas novada pašvaldības finansiālu atbalstu projekta „Darbs ir dzīve” ietvaros. Papildus vēršam uzmanību uz to, ka ar projekta ieviešanu saistītā informācija ir pieejama šā bukleta sadaļā „Projekts Darbs ir dzīve”, kā arī Ludzas Invalīdu biedrības mājaslapā www.ludzasib.lv latviešu, krievu un angļu valodā.

SOCIĀLĀ UZŅĒMĒJDARBĪBA – KAS TAS IR?

Ir biznesa pasaule un ir labdarības pasaule. Kāpēc mēs nevarētu savienot šīs idejas – radīt ieņēmumus un risināt sociālas problēmas?

Muhamed Junus

Ļoti bieži varam dzirdēt par dažādām labdarības aktivitātēm, kas starptautiskā līmenī bieži saistās ar Mātes Terēzes vārdu. Viņa iemieso labdarības pasauli, kas ietver dažādas aktivitātes ar mērķi risināt sabiedrībā nozīmīgas sociālās vai vides problēmas, mazināt nabadzību, sniegt palīdzību sociāli jutīgajiem sabiedrības indivīdiem. Taču ņemot vērā faktu, ka

labdarības organizācijām sniegtais finansējums ir ierobežots, tad ne vienmēr šīs problēmas iespējams risināt ilgtermiņā.

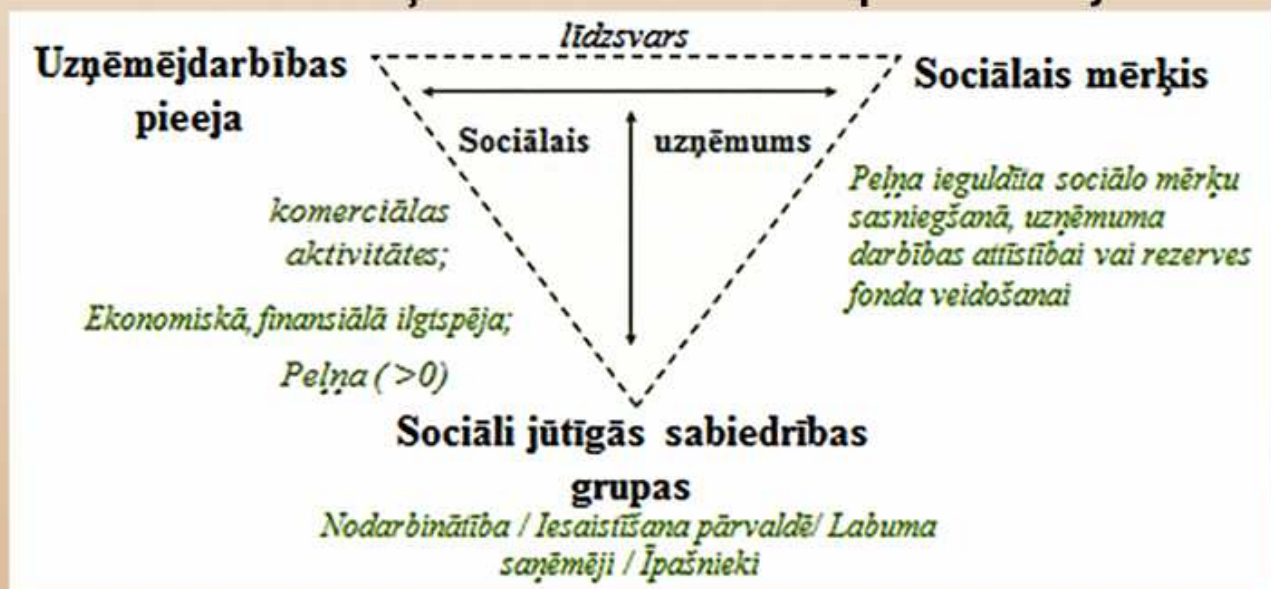
No otras puses ir mums zināmā tradicionālā biznesa pasaule, kas saistās ar iesaistīšanos komerciālās aktivitātēs (ražošanu, pirkšanu, pārdošanu) ar mērķi gūt peļņu, lai radītu pārticību un finansiālu ilgtspējību. Taču tradicionālie uzņēmēji visbiežāk nav ieinteresēti nodarbināt sociāli jutīgos sabiedrības grupu pārstāvjus vai risināt sabiedrībai aktuālas problēmas, jo tas apdraud peļņas pieaugumu.

Var teikt, ka sociālais uzņēmums ir kaut kas pa vidu starp labdarības organizāciju un tradicionālo uzņēmumu. Turklāt būtiski sociālajā uzņēmumā iesaistīt sociāli jutīgos sabiedrības grupu indivīdus.

Sociālā uzņēmējdarbība ir uzņēmējdarbības veids, kura prioritāte ir risināt sabiedrībai nozīmīgas sociālās vai vides problēmas, nodrošinot uzņēmuma finansiālo pastāvēšanu un ilgtspējību.

Lāsma Dobeļe

Sociālā uzņēmuma identificēšanas pamatkritēriji

10 VISU LAIKU IZCILĀKIE SOCIĀLIE UZŅĒMĒJI

Bils Dreitons (Bill Drayton) ir ne tikai lielisks sociālā uzņēmēja piemērs, bet arī cilvēks, kurš palīdzēja definēt un popularizēt pašu jēdzienu. Bils Dreitons ir organizācijas „ASHOKA: Inovatori publikai” dibinātājs un priekšsēdētājs. Tā ir organizācija, kuras uzdevums ir atrast sociālos uzņēmējus pasaules mērogā un palīdzēt viņiem. Dreitons dalās ar savu pieredzi sociālās uzņēmējdarbības jomā arī citās organizācijās, piemēram, Community Greens un Youth Venture.

2010. gadā ASHOKA FOUNDATION finansēja 2 145 cilvēkus no 73 valstīm, daži no kuriem uzsāka veiksmīgu sociālo biznesu un pozitīvi ietekmēja sabiedrību.

Runājot par sociālajiem uzņēmējiem, viens no pirmajiem tiks pieminēts **Muhameda Junusa** (Muhammad Yunus) vārds. Viņš ir sarakstījis vairākas grāmatas par sociālo uzņēmējdarbību, daloties ar savu pieredzi.

1976. gadā Muhameds Junuss uzsāka GRAMEEN BANKAS izveidi. Bankas mērķis bija palīdzēt Bangladešas trūcīgajiem iedzīvotājiem pārvarēt nabadzību. Tā izsniedza šiem cilvēkiem mikrokredītus, jo tradicionālās bankas to nevēlējās darīt, neticot, ka šie trūcīgie cilvēki spēs atdot naudu. Mūsdienās Grameen banka ir valsts nozīmes banka, kas apkalpo nabadzīgos iedzīvotājus visā Bangladešā un kredītu atmaksas procents ir ļoti augsts – 98% gadījumā. Grameen banka ir neparasta arī citā ziņā. Tā pieder kredītuņēmējiem.

Šobrīd šī ideja ir izplatījusies visā pasaulē un ir pazīstama kā mikrokredītu kustība, par šo ideju M. Yunus saņēma Nobela miera prēmiju.

Bleiks Mikoski (Blake Mycoskie) ir „Toms Shoes” dibinātājs. Gandrīz katrs, kas apzinās kas ir pop kultūra, ir dzirdējis par šo sociālo brendu.

Mikoski dibināja „Toms” 2006. gadā pēc savas vizītes uz Argentīnu, kur viņš redzēja, ka daudzi bērni slimo vai savaino kājas, jo viņiem nav apavu. Lai risinātu šo problēmu, Bleiks Mikoski izveidoja uzņēmumu „Toms Shoes”, kurš ziedo katru otro apavu pāri trūcīgajiem. Kompānija jau ir ziedojuši vairāk nekā miljonu pāru.

2011. gadā kompānijai radās jauna ideja – ziedot brilles vai acu operāciju par katru pārdoto brīļu pāri.

Tīrā dzeramā ūdens trūkums ir problēma, ar kuru sastopas miljoniem cilvēku katru dienu. **Skots Harisons** (Scott Harrison) uzskatīja par savu misiju mainīt šo situāciju, izveidojot bezpeļņas labdarības organizāciju „Charity: Water”, kura nodarbojās ar tīrā ūdens piegādi. Kopš šī organizācija uzsāka savu darbību, tīrs dzeramais ūdens tika piegādāts vairāk nekā miljonam cilvēku 17 dažādās valstīs.

sekmīgākajiem sociālajiem uzņēmējiem. Tā izaugsme 2011. gada pirmajā ceturksnī sastādīja 100 % tanī laikā, kad citi līdzīgi uzņēmumi tika paralizēti ekonomiskās krīzes dēļ.

Harisons ir viens no visu laiku. Tā izaugsme 2011. gada pirmajā ceturksnī sastādīja 100 % tanī laikā, kad citi līdzīgi uzņēmumi tika paralizēti ekonomiskās krīzes dēļ.

1988. gadā **Džefrijs Holenders** (Jeffery Hollender) nodibināja kompāniju SEVENTH GENERATION, kura ražo tīrīšanas līdzekļus, higiēnas preces un papīru. Šī kompānija liek uzsvaru uz dabai draudzīgu produktu ražošanu, izvairoties no stipriem ķīmiskiem līdzekļiem, kurus satur vairākums pasaulē pazīstamu higiēnas un saimniecības produktu. Turklāt kompānija ziedo 10% no peļņas (pirms nodokļu nomaksas) bezpeļņas organizācijām un uzņēmējiem, kas fokusējas uz apkārtējo vidi, darbojas sava reģiona ietvaros un piedalās biznesa projektos apkārtējās vides un sabiedrības labā.

SEVENTH GENERATION ir kļuvusi par korporāciju, kuras gada ienākums 2010. gadā sastādīja 150 miljonu. Šobrīd Hollenders vairs nedarbojas šajā kompānijā, bet viņš nav pārstājis darboties sociālā uzņēmējdarbībā. Viņš raksta grāmatas, palīdz padomē AMERICAN SUSTAINABLE BUSINESS COUNCIL, ir SOCIAL VENTURE NETWORK loceklis un COMMUNITY CAPITAL BANK dibinātājs.

Ksavjers Helgesens, Kriss Fušs un Džefs Kurtcmans (Xavier Helgesen, Chris

Fuchs, Jeff Kurtzmann) ir korporācijas BETTER WORLD BOOKS dibinātāji. Šī korporācija ir viens no tik tiešām pārsteidzošiem sekmīga sociālā uzņēmuma piemēriem. Tā tika dibināta 2002. gadā ar mērķi padarīt lielāku katras grāmatas vērtību un palīdzēt veicināt lasītprasmi pasaulē.

Kompānija ziedo skolām vai pārdod lietotas grāmatas savā mājas lapā, un jau ir izmantojusi 84 miljonus grāmatu, lai savāktu 12,1 miljonu dolāru izglītības veicināšanai. Kompānija uzskata, ka panākumu iemesls ir tas, ka tiek domāts ne tikai par ienākumiem, bet arī par to, kā tiek ietekmēta sabiedrība un apkārtējā vide.

Ahtars Hamids Hans (Akhtar Hameed Khan) saņēma Nobela prēmiju par to, ka veltīja savu darbību tam, lai attīstītu lauku rajonus Pakistānā.

Galvenie viņa dzīves projekti bija COMILLA COOPERATIVE PROJECT un ORANGI PILOT PROJECT. Pirmā projekta mērķis bija veidot vietējo infrastruktūru laukos un tai pašā laikā palīdzēt attīstīt uzņēmējdarbību ar mikrofinansēšanas iniciatīvām. Otrais projekts palīdzēja risināt veselības, sanitārijas un mājsaimniecības problēmas, piedāvājot arī mikrofinansēšanu, izglītības un ģimenes plānošanas iespējas.

Daži Hana plāna aspekti joprojām tiek izmantoti Karači apkaimē.

Savas karjeras sākumā **Ibrahims Abouleišs** (Ibrahim Abouleish) strādāja vadošās farmaceitiskajās Eiropas kompānijās, attīstot jaunas zāles osteoporozes un aterosklerozes ārstēšanai. Ceļojums uz Ēģipti pagājušā gadsimta 70. gadu vidū izmainīja viņa dzīvi. Viņš pārcēlās uz Ēģipti un dibināja kompānijas „Egyptian Organic Food” un „Product giant Sekem” (seno ēģiptiešu valodā – dzīvotspēja no saules).

Abouleišs cerēja, ka ar skolu, profesionālo mācību un medicīnas centru, biodinamisko saimniecību un tirdzniecības kompāniju starpniecību

viņš varēs palīdzēt uzlabot ne tikai apkārtējo vidi, bet arī vietējo lauksaimnieku

dzīvi. SEKEM audzē augus tēju un zaļās produkcijas ražošanai, kā arī kokvilnu, neizmantojot ķīmiskas vielas. Abouleišs izstrādāja kokvilnas audzēšanas metodes bez ķīmikālijām un attīstīja pirmo farmaceitisko kompāniju Ēģiptē. Viņa idejas tiek izmantotas arī Āfrikā, Indijā, Palestīnā, Senegālā un Turcijā.

Mikrobiologs Villijs Smits (Willie Smits) nekad netaisījās kļūt par sociālo uzņēmēju. 1989. gadā, kad Smits strādājis Indonēzijā, viņš atrada pamestu orangutana mazuli. Tad viņa dzīve krasi mainīja virzienu. Smits darbs ar orangutaniem izvērtās par Borneo Orangutanu Izdzīvošanas Fondu, kas darbojas ne tikai tāpēc, lai palīdzētu apdraudētiem un pamestiem orangutaniem, bet arī palīdz vietējiem iedzīvotājiem iemācīties efektīvas zemes apstrādes metodes un uzzināt par mežu atjaunošanas ieguvumiem.

Smits darbojas arī MASARANG Fondā, pārsteidzoši inovatīvā sociālajā uzņēmumā, kurš izmanto termālo enerģiju, lai pārvērstu saldo palmu cukuru etanolā, apgādājot ar darbavietām un elektrību vietējos iedzīvotājus un tai pašā laikā saglabājot vietējos mežus.

Par nozīmīgu darbību Smitam tika piešķirts bruņinieka tituls viņā dzimtajā Nīderlandē, kā arī ASHOKA goda biedra tituls un daudzi citi apbalvojumi par apkārtējās vides saglabāšanu.

Indijas sociālais aktīvis un uzņēmējs **Sandžits „Banker” Rojs** (Bunker Roy) ir palīdzējis tūkstošiem cilvēku Āzijā un Āfrikā iemācīties dzīvei nepieciešamās tehniskās prasmes un apgādāt attālos ciematus ar elektrību, kas iegūta, izmantojot saules enerģiju.

Rojs ir nodibinājis organizāciju BAREFOOT COLLEGE, kur apmāca neizglītotas sievietes no nabadzīgiem ciematiem un palīdz

viņām kļūt par dakteriem, inženieriem un arhitektiem. Iespaidīgi ir tas, ka visas mācību ēkas ir apgādātas ar elektrību, kas tiek ražota, izmantojot saules enerģiju. Lielāko daļu no šīm ierīcēm ir uzbūvējušas bijušās studentes.

Kad Rojs dibināja koledžu, viņš domāja nevis par savu peļņu, bet gan gribēja uzlabot sieviešu dzīves kvalitāti un ekonomisko ražošanu dzimtajā Indijā. Spriežot pēc tā, ka šajā koledžā lielāko daļu vadošo amatu ieņem sievietes, ir skaidri redzams, ka viņa mērķis ir sasniegts.

Laika posmā no 2003. gada līdz ekonomiskās krīzes kulminācijai 2009. – 2010. gadā nodarbināto skaits sociālajos uzņēmumos Eiropā palielinājās no 11 līdz 14,5 miljoniem cilvēku, kas ir 6,5 procenti no nodarbināto kopskaita un daudzviet kļuva par atslēgu uz izeju no bezcerības un krīzes. Gandrīz ceturtdaļa uzņēmumu Eiropā ir sociālie uzņēmumi.

Apvienības BLIND-LIECHT mērķis ir veicināt dialogu un abpusēju sapratni starp

redzīgiem un neredzīgiem cilvēkiem. Ar šo domu tiek attīstīti un atbalstīti projekti, kas piedāvā darbavietas neredzīgiem un vājredzīgiem cilvēkiem. Apvienība BLIND-LIECHT ir lielākais privātais darba devējs cilvēkiem ar redzes traucējumiem. Nozīmīgākie projekti, kuri tika īstenoti ir: DIE BLINDE KUH (aklā govys) ZÜRICH, BLINDE KUH paviljons izstādē Expo. 02 un DIE BLINDE KUH BASEL ar bāru un pasākumu telpu pilsētā Hellen. Šī apvienība ir ieguvusi vairākus apbalvojumus.

Londonā bezpajumtnieki sēž nevis ar izstieptu roku, bet gan ar paceltu, jo viņi tirgo avīzi. Sociālajā uzņēmumā **THE BIG ISSUE** nodarbinātie pārdevēji ir bezpajumtnieki, nabadzīgos rajonos dzīvojošie cilvēki vai tādi cilvēki, kas atrodas uz riska robežas

nokļūt uz ielas finanšu krīzes vai bezdarba rezultātā.

Projekta ideja aizsākās 1991.gadā kā reakcija uz lielo skaitu bezpajumtnieku, kas gulēja Londonas ielās. Gordons Roddick un John Bird uzskatīja, ka šo problēmu var risināt. Nodibinot sociālo uzņēmumu, viņi deva iespēju bezpajumtniekiem kaut kādā mērā kontrolēt savu dzīvi un no jauna integrēties sabiedrībā.

Kas ir būtiski – neviens avīžu pārdevējus nenodarbina, viņi paši domā, cik avīzes pirkt, cik gribēs tirgot. Pirmos numurus iedod par brīvu, bet nākamajā reizē tie ir jāpērk. Pērk par 1,25 poundiem, bet pārdod par 2,50 poundiem, tādējādi iegūstot 1,25 poundus par katru pārdoto kopiju.

Aptuveni 100 cilvēki nedēļā griežas pie „Big Issue”, lai lūgtu palīdzību uzklūt no krīzes. „The Big Issue” cenšas atbalstīt 2500 bezpajumtnieku-pārdevēju visā valstī.

Rehabilitācijas centrs Itālijā palīdz cilvēkiem, kas nonākuši dažādās atkarībās. Tas viss aizsākās ar viena cilvēka iniciatīvu, uzņemot savās mājās atkarīgos. Šobrīd tas ir izaudzis līdz ciemata apmēriem, kurā cilvēki ražo lietas, sākot no makaroniem un beidzot ar mēbelēm. Šie cilvēki ierodas uz 3 gadiem, atsakoties no jebkādas komunikācijas ar ārpasauli – dzīvo bez interneta, telefona un tml..

Šajā vietā viņiem-i ir spējīgi. Visa pamatā ir darba terapija. Šis sociālais uzņēmums darbojas jau kopš pagājušā gadsimta 70-ajiem gadiem un cilvēki, kas iziet šo skolu, ir vislabākie eksperti. Darba devēji labprāt viņus pieņem darbā.

Kā vienu no spilgtākajiem sociālās uzņēmējdarbības piemēriem Lietuvā var minēt salātu bāru Viļņā „**Mano Guru**” („Mans Guru”), kurā 70% darbinieku iepriekš ir bijuši atkarīgi no narkotiskajām vielām. Iesaistot viņus uzņēmumā, tas ir palīdzējis šiem cilvēkiem sākt jaunu dzīvi. Strādājot „Mano Guru” salātu bārā, projekta dalībnieki sešu mēnešu laikā var apgūt pavāra, viesmīļa vai bārmeņa prasmes. Vienlaikus restorāns popularizē veselīgu ēšanu un cenšas lauzt stereotipus par cilvēkiem ar ķīmiskām atkarībām.

Örtækni darbnīcā Islandē ražo un pārdod dažādu mērierīču kabelus, detaļas, datorpiederumus, programmatūras un aparatūru, kas ir piemērota cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Piemēram, programmas vājredzīgiem cilvēkiem, speciālās tastatūras, attīstības programmas bērniem utt.. Darbnīca dibināta 1976. gadā. Tās mērķis ir sniegt cilvēkiem ar invaliditāti darba praksi un/vai darbu – pagaidu vai uz nenoteiktu laiku un palīdzēt cilvēkiem ar invaliditāti ar palīgaprikojuma iegādi un uzturēšanu.

Örtækni ir neatkarīgs uzņēmums, kas pieder Öryrkjabandalag Íslands (Íslandes Invalīdu Organizācijai), un tas darbojas patstāvīgi. Örtækni darbinieku skaits ir 30 – 40 cilvēki. Tehniskajā darbnīcā parasti ir aptuveni 15 – 20 darbinieki, lielākā

daļai no viņiem ir cilvēki ar invaliditāti.

Ūrtækni darbojas arī tīrīšanas departaments, kas sniedz pakalpojumus tīrības uzturēšanai dzīvokļos un birojos.

Darbnīca ne vien nodarbina cilvēkus ar invaliditāti, bet arī palīdz cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, sniedzot tiem pakalpojumus un pārdodot dažādas iekārtas, kas atvieglo to ikdienas dzīvi. Pārsteidzoša ir uzņēmuma ražotās produkcijas daudzveidība un augstā kvalitāte.

Múlalundur darbnīcā cilvēkiem ar samazinātām darba spējām dota iespēja veikt vieglu darbu praktiskā nozarē un strādāt elastīgu darba laiku. Múlalundur – lielākā un vecākā invalīdu darbnīca Islandē, tās darbība sākās 1959. gadā. Šobrīd uzņēmumā strādā aptuveni 40 cilvēki. Uzņēmums specializēties biroja preču – plastmasas un papīra izstrādājumi – ražošanā.

Ás styrktarfélag darbnīcas mērķis ir izveidot darbavietas cilvēkiem ar invaliditāti un ar zemām darba spējām. Papildus pensijai nodarbinātie saņem algu. Viņiem tiek apmaksātas slimības lapas un atvaļinājumi, tiek veiktas iemaksas pensiju fondos.

2001. gadā starp Ás styrktarfélag un Islandes Sociālo lietu ministriju tika parakstīts

deleģēšanas līgums, tāpēc uzņēmums saņem dotācijas no valsts budžeta. Protams, darbnīca arī gūst peļņu, rīkojot labdarības loterijas, ražojot apsveikuma kartiņas, pārdodot savu produkciju – dvieļus, bērnu autiņus u.c..

Islandē 1930. gadā dibinātajā ekoloģiskajā ciematiņā **Sólheimar**, kur „attīsta dabu un cilvēku”, dzīvo un strādā ap 100 cilvēku. Kopienā ir dažādas darbnīcas, izstrādātas apmācību programmas. Ciema iemītnieki nodarbojas ar sveču liešanu, keramisku priekšmetu veidošanu, eko kosmētikas ražošanu, dārzeņu audzēšanu, kokgriezumiem, aušanu u.c. rokdarbiem.

Profesionālās rehabilitācijas centrā Örvi testē un apmāca Islandē dzīvojošus cilvēkus ar invaliditāti, sagatavo tos darba tirgum, kā arī palīdz atrast darbu. Testēšana palīdz vispusīgi izvērtēt cilvēka spējas strādāt, noteikt zināšanu līmeni

un motivāciju. Centra mērķis – lai pēc iespējas vairāk cilvēku ar ierobežotām spējām varētu strādāt privātajā sektorā. Tiek mācīts iepakot produkciju, kā arī ražot dažādus plastmasas iepakojumus. Apmācību ilgums un rehabilitācijas programma tiek pielāgota katra apmācāmā individuālajām vajadzībām, bet ne ilgāk par 18 mēnešiem.

Örvi darbību finansiāli atbalsta gan valsts, gan to pašvaldību Sociālie dienesti, kuru iedzīvotāji izmanto centra pakalpojumus.

SU LATVIJĀ

Latvijas Republikas Labklājības ministrijā ir izstrādāta koncepcija „Par sociālās uzņēmējdarbības ieviešanas iespējām Latvijā”, kuras mērķis ir veicināt sociālo uzņēmumu izveidi Latvijā un radīt šādiem uzņēmumiem labvēlīgu darbības vidi. Tomēr nav izstrādāts normatīvais ietvars gan sociālo uzņēmumu darbībai, gan to darbības atbalstam. Sociālie uzņēmumi darbojas pēc tiem pašiem principiem kā ikviens klasisks uzņēmums.

Arī Latvijā ir vairāki sociālo uzņēmumu piemēri. Taču ļoti bieži sociālie uzņēmēji nemaz paši nezina, ka viņi nodarbojas ar sociālo uzņēmējdarbību, tādēļ grūti apzināt reālo sociālo uzņēmumu skaitu.

Viens no pirmajiem sociālajiem uzņēmumiem Latvijā bija **MAMMU**.

Uzņēmumā tiek nodarbinātas jaunās māmiņas, kurām bieži ir grūti apvienot bērna audzināšanu ar darbu. Tādēļ MAMMU piedāvā iespēju darbu veikt mājās, radot ekskluzīvas, daudzfunkcionālas un augstas kvalitātes lina un trikotāžas šalles.

Jaunajām māmiņām tā ir ne tikai darbavieta, bet arī pamats turpmākajai karjerai. Kā uzsver uzņēmuma vadītājs Fions Dobins, tad darbinieces ir turpinājušas savu karjeras attīstību citos uzņēmumos, kļūstot, piemēram, par vadītājām.

Sociālajā uzņēmumā **HOPP** velosipēdi tiek pielāgoti cilvēkiem ar kustību traucējumiem.

Madara Makare, HOPP līdzautore, par uzņēmumu stāsta tā:

„HOPP <...> aizsākumi meklējami 2010. gada nogalē, kad pieteicāmijs projektu konkursam „Brigāde”. Tad vēl nenojautām, ka idejas aizmetņi par īpaši pielāgotiem trīsriteņiem, ērmriteņu kustības paspārnē, izvērtīsies par dzīves pārlicību.

Ideja par pielāgotiem trīsriteņiem radās kopā ar otru līdzautoru Edgaru Spridzānu. Viņš jau vairākus gadus aktīvi darbojās ar ērmriteņiem, bija viens no šīs kustības dibinātājiem Latvijā. Vienā brīdī pie viņa sāka vērsties cilvēki ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem, kuri lūdza izgatavot īpaši viņiem pielāgotus braucamos. Tā šķita brīnišķīga ideja, jo nekā līdzīga Latvijā uz to brīdī nebija! Runājot ar cilvēkiem, mēs sapratām, ka tā ir ārkārtīgi vajadzīga lieta - vairāk izprotot šo cilvēku vajadzības un pretnostatot tās viņu iespējām, arī radās HOPP!”

Ziedot.lv kiosks bija pirmā tirdzniecības vieta Latvijā, kas pircējiem piedāvā iegādāties sociāli jūtīgu sabiedrības locekļu izgatavotus rokdarbus, rotaļlietas, keramiku, auduma izstrādājumus un

citas preces. Šīs brīnišķīgās lietas ir darinājuši jaunieši ar intelektuālās attīstības traucējumiem, vientuļās māmiņas, bez darba palikušie, invalīdi no aprūpes centriem, vecmāmiņas un studenti. Papildus tam arī Ziedot.lv kioska darbinieki

ir vientuļās māmiņas, bezdarbnieki, pirmspensijas vecuma cilvēki un citi sociāli mazāk aizsargāti līdzciltvēki, kam nepieciešams finansiālais atbalsts.

Katrs pirkums, kas tiek izdarīts Ziedot.lv kioskā, sniedz atbalstu kādam no šiem labajiem cilvēkiem, kas produktu radījuši, turklāt, pilnīgi visa peļņa tiek ziedota kādam no Ziedot.lv labdarības projektiem, kuru pircējs ir izvēlējis atbalstīt.

Sociālais uzņēmums **Woolly World**, dibināts 2011. gada aprīlī, jau tā paša gada jūnijā saražoja savu pirmo produktu līniju – filcētus lāciņšus. Mīksto rotaļlietu darināšanā ir iesaistīti 4 cilvēki ar īpašām vajadzībām no Liepājas Neredzīgo biedrības, kas veido 50% no visu darbinieku skaita.

Ņemot vērā produkcijas realizācijas problēmas, darbinieki tiek nodarbināti tikai 1 reizi nedēļā, bet arī tas viņiem nodrošina būtiskus papildienākumus mēnesī.

LUDE ir viens no jaunākajiem sociālo uzņēmumu veiksmes stāstiem Latvijā. Vārds „Lude” ir saīsinājums no vārdiem *lupatu deķis* un reizē latīņu valodā nozīmē *spēlētis*.

Sociālo uzņēmumu LUDE 2013. gadā izveidoja divas draudzenes, kuras grīdas paklāju darināšanā iesaistīja savu mammu vienaudzes. Uzņēmuma ideja ir dot cienijama vecuma dāmām iespēju divas–trīs reizes nedēļā satīties darbnīcā pie stellēm, lai no trikotāžas atgriezumiem radītu grīdsegas.

Cilvēkiem, kuri pieraduši strādāt, aiziešana pensijā ir ļoti kritisks mirklis. LUDE dibinātājas pārliecinājās, ka pensijas vecumu sasnieguši cilvēki ir no darba tirgus izmests, nenovērtēts dārgums.

SOCIĀLAIS UZŅĒMUMS „SINAVITA”

Latgalē pagaidām ir tikai viens oficiāli reģistrētais sociālais uzņēmums – „SinaVita”. Tas ir Ludzas Invalīdu biedrības dibinātais uzņēmums, kurā cilvēkiem ar invaliditāti, jaunajām māmiņām un bezdarbniekiem pirmspensijas vecumā ir iespēja iesaistīties adītās produkcijas ražošanā.

2010. gadā Llb piedalījās Sorosa fonda izsludinātajā projektu konkursā. Projekts tika atbalstīts, un tā ietvaros iegādātas 4 adāmmašīnas „Brother” un cits aprīkojums. Tika organizētas praktiskas apmācības un tapa pirmā produkcija, turklāt plašā sortimentā. Adītājas darinājumi ir ļoti daudzveidīgi – no šallēm līdz pat pončo.

Šobrīd uzņēmuma darbinieki galvenokārt ada pēc pasūtījuma zeķes deju kolektīviem. Uzņēmumā strādā pašnodarbinātās personas, jo SU nespēj nodrošināt sociālās garantijas darbiniekiem finansējuma trūkuma dēļ.

Šābrīža ekonomiskajā situācijā uzņēmumam neklājas viegli. Galvenā problēma ir produkcijas realizācija. Ražojumu cena salīdzinājumā ar Ķīnas precis ir augsta, Uzņēmumam nav iespējas ražot lielos konkurētspējīgos apjomos.

Llb vadītāja un ŠU „SinaVita” dibinātāja Ilona Senkova stāsta: „Pagaidām nav iespējams plānot kaut ko ilgtermiņā, jo valstī nemitīgi mainās normatīvie akti un to ir daudz. Visu laiku ir jādzīvo sasprindzinājumā, vai visas likuma prasības ir izpildītas. Invaliditāte ir un paliek invaliditāte – kaut kādu funkcionālo spēju ierobežojums. Tāpēc vienmēr pastāv iespēja, ka invalīdu darbs būs nerentabls.”

Tomēr SU „SinaVita” vīzija ir iesaistīt sociāli jutīgos cilvēkus apgūt jaunas prasmes un iemaņas, iemācīties tās veiksmīgi piedāvāt līdzcilvēkiem, līdz ar to kļūt ekonomiski neatkarīgiem.

PROJEKTS „DARBS IR DZĪVE”

Ekonomiskā un finanšu krīze Latvijā pastiprināja dažādas sociālās problēmas: bezdarbu un tā radītās sekas, neefektīvu veselības sistēmu, emigrācijas problēmas, sociālo atstumtību un vides degradāciju. Latgalē tās ir īpaši izjūtamas. Sociālā uzņēmējdarbība ir viens no veidiem, kā rast risinājumu sociālajām problēmām. Tādēļ Ludzas Invalīdu biedrības īsteno projektu „Darbs ir dzīve” („Work is Life”). Projekta ietvaros tiek organizēti SU popularizēšanas un veicināšanas pasākumi.

Projekta mērķis ir stiprināt Ludzas Invalīdu biedrības ekonomisko kapacitāti, sekmēt sociālās uzņēmējdarbības attīstību Austrumlatgalē, veicināt sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju sabiedrisko iekļaušanu un labklājības izaugsmi.

Projekts realizēts no 2013. gada 1. novembra līdz 2015. gada 1. maijam. Īstenošanas vieta – Ludza, Ludzas novads (Latvija) un Reikjavīka (Islande), jo Llb partneris šajā projektā ir Islandes Invalīdu organizācijas darbnīca Örtækni. Projekta kopējais finansējums ir 36 270,78 EUR; programmas finansējums – 32 643,70 EUR; projektu līdzfinansē Ludzas novada pašvaldība.

Tagad par projekta ietvaros paveikto.

Organizēti 2 apmācību kursi. 96 stundu apmācību kursa „Sociālā uzņēmuma veidošana, darbība un vadība” mērķis bija veicināt izpratni par sociālo uzņēmumu darbības un vadības pamatprincipiem, mudināt kursantus kļūt par pašnodarbinātiem. Apmācības norisinājās Ludzā no 2014. gada janvāra līdz aprīlim. Mācības notika dienas un vakara grupās, lai arī strādājošiem būtu iespēja piedalīties. Katrā grupā – pa 20 kursantiem no Ludzas, Ciblas, Rēzeknes un Kārsavas novada. Kursanti izzināja sociālā uzņēmuma izveidošanas tiesiskos aspektus, mācījās izstrādāt biznesa plānu, apguva produkcijas tirdzniecības organizēšanas un pārdošanas pamatus.

Ludzā tika organizēts 20 akadēmisko stundu individuālās apmācības kurss mašīnādīšanā bez priekšzināšanām. Apmācību grafiks bija ļoti elastīgs – nodarbību laiks tika individuāli saskaņots ar katru kursanti. 10 daļā dzimuma pārstāves no Ludzas apguva adāmmašīnas uzbūvi un kopšanu, darbu ar augšējo un apakšējo adatnīcu, materiālmācību, džemperu konstruēšanu un adīšanu, ketelēšanas paņēmienus.

Rīkoti divi pieredzes apmaiņas braucieni. Llb pārstāvji apmeklēja sociālos uzņēmumus Islandē un piedalījās diskusijā par sociālo vienlīdzību. Savukārt Īslandes Invalīdu organizācijas Örtækni darbnīcas pārstāvji viesojās Ludzas Invalīdu biedrībā, sociālajā uzņēmumā „SinaVita”, tikās ar Ludzas novada pašvaldības vadību un Ludzas novada Uzņēmēju konsultatīvās padomes pārstāvjiem, piedalījās reģionālajā diskusijā.

Lai popularizētu un pilnveidotu Llb darbību, nodrošinātu projekta aktivitāšu publicitāti tika izveidota Ludzas Invalīdu biedrības tīmekļa vietne www.ludzasib.lv. Izveidoti trīs TV sižeti, kas raidīti reģionālajā un nacionālajā televīzijā, nodrošināta aktivitāšu publicitāte medijos.

Veiksmīgi organizētas 3 sabiedriskas diskusijas. Viena tikšanās-diskusija tiks organizēta Reikjavīkā. Otra reģionālā līmeņa diskusija „Sociālā uzņēmējdarbība Latgalē – būt vai nebūt?” notika Ludzā 2014. gada septembrī, trešā – Krāslavā 2015. gada februārī. Latvijā notikušo diskusiju dalībnieki (no 12 Latgales novadiem, kā arī Daugavpils, Rēzeknes, Rīgas, Jelgavas un Reikjavīkas) atzina, ka valdībai ar steigu vajadzētu atzīt un stiprināt sociālos uzņēmumus kā īpašu grupu ne vien tāpēc, lai nošķirtu šo uzņēmējdarbības veidu no citiem, bet arī tāpēc, ka šis ir efektīvs risinājums ieilgušu problēmu risināšanai.

Ekonomikas doktore Lāsma Dobeļe uzskata: „Sociāli jūtīgo sabiedrības grupu cilvēkiem sabiedrība parasti nedod iespēju izaugt. SU varētu sniegt šiem cilvēkiem iespēju un sekmētu ne tikai profesionālo izaugsmi, bet arī personīgo.” Vai tad tas neveicinātu visa reģiona un arī valsts izaugsmi? Pamēģināsim atbildēt uz šo jautājumu ar uzņēmību un uzdrīkstēšanos, veidojot sociālos uzņēmumus!

